

نشست علمی کارشناسی

نشست علمی-کارشناسی

حکمرانی سایبری در اتحادیه اروپا: یافته‌هایی برای ایران

انجمن ایرانی مطالعات منطقه‌ای
(کارگروه اروپا)

۲۱ دی ۱۳۹۹

وبینار با حضور

گزارش کامل

همبر نشست

دکتر کسانا نیکنامی

استادیار گروه مطالعات منطقه‌ای
دانشگاه تهران

سهراب سعدالدین

پژوهشگر مسایل اروپا

دکتر روح الله هنرور

مدیر گروه حوزه نظام اداری
اندیشکده حکمرانی شریف

دکتر بهزاد احمدی

معاون مرکز مطالعات راهبردی
وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

گزارش کامل

نشست علمی-کارشناسی "حکمرانی سایبری در اتحادیه اروپا؛ یافته‌های برای ایران" از سوی انجمن ایرانی مطالعات منطقه‌ای (کارگروه اروپا)، در روز ۲۱ دی ۱۳۹۹ به صورت وینار برگزار شد. در این نشست، دکتر بهزاد احمدی معاون مرکز راهبردی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، دکتر روح الله هنرور مدیر گروه حوزه نظام اداری اندیشکده حکمرانی شریف و آقای سهراب سعدالدین پژوهشگر مسائل اروپا، به طرح دیدگاه‌های خود پرداختند. دبیر نشست نیز دکتر رکسانا نیکنامی عضو هیات علمی گروه مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران بود.

در ابتدای این نشست خانم دکتر نیکنامی با توجه به موضوع نشست گفتند: «کمیته مطالعات اروپای انجمن ایرانی مطالعات منطقه‌ای سعی دارد درباره موضوع‌های جدید با حضور کارشناسان و اساتید هر موضوع به بحث و بررسی بپردازد». ایشان از دکتر روح الله هنرور دعوت کردند تا مباحث خود را طرح کنند.

دکتر روح الله هنرور با اشاره به تغییر شکل فضای مجازی گفتند: «فضای مجازی در یک دهه اخیر از یک عرصه واحد که تنها مربوط به امکانات فناوری و بحث‌های فنی بود، تبدیل به فضایی شده است که بسیاری از عوامل دیگر نیز می‌توانند بر دسترسی‌ها تاثیر بگذارند و به نوعی می‌توان

مدعی شد که چندپاره شدن اینترنت اتفاق افتاده است. بخشی از این موضوع، به دلیل وابسته شدن اینترنت و حاکمیت بر آن به دولت های ملی رخ داده است. در گذشته این فضا به شکلی بود که تنها چند بازیگر محدود در این حوزه وجود داشتند که اغلب آنها یا به ایالات متحد آمریکا مربوط بودند و یا حداقل زیرساخت های آنان در این کشور قرار داشت. به تدریج آمریکا کنترل خود را محدودتر کرد و کشورهای دیگر نیز برای خود دغدغه هایی در این رابطه تعریف کردند و در نتیجه، امروزه سه الگوی مشخص حکمرانی را می توان تفکیک کرد:

۱- الگوی ایالات متحد آمریکا: این الگو از دهه ۱۹۹۰ آغاز شد و مبتنی بر مقررات زدایی از فضای مجازی بود. بر این مبنا که دولت حداقل دخالت را در اینترنت داشته باشد و در رابطه با حکمرانی آن نیز، کمترین نقش را ایفا کند. البته در خود آمریکا نیز از دو سال پیش، به خاطر اخبار جعلی و اتفاق هایی که برای دونالد ترامپ افتاد، (مانند محروم شدن رئیس جمهور آمریکا از پلتفرم توئیتر)، این الگو دچار تغییر و چرخش شده است.

۲- الگوی کشور چین: در این الگو، دولت تمام حدود ارتباطات شهروندان را تعیین می کند. مشابه الگوی چین را در روسیه نیز می توان مشاهده کرد.

۳- الگوی اتحادیه اروپا: این الگو به نوعی در میان دو رویکرد چین و آمریکا قرار می‌گیرد. در واقع اتحادیه اروپا نه به مقررات زدایی آمریکایی باور تام دارد و نه به سانسور و فیلترینگ چینی.»

ایشان سپس به چهار رویکرد در بررسی حکمرانی سایبری پرداختند:»

۱- رویکرد حقوقی و حقوقی-تنظیم‌گری: بحث اصلی این رویکرد، قواعد بازی و بحث‌های جرم‌شناسی است.

۲- رویکرد مطالعات امنیتی: در این رویکرد بخش عمده‌ای از اطلاعات طبقه‌بندی شده و محرمانه هستند و به بحث‌های امنیت سایبری پرداخته می‌شود.

۳- رویکرد قیاسی: در این رویکرد تاکید بر حقوق شهروندان در برابر حقوق حاکمیت است و پرسشهای اصلی این است که آزادی بیان چیست و در برابر آن، حق حاکمیت کشورها چیست؟

۴- اقتصاد سیاسی: بر اساس این رویکرد، برای بررسی تحولات قواعد بازی، علاوه بر جنبه‌های حقوقی و امنیتی، دعوایی اقتصادی نیز در پشت صحنه وجود دارد که مربوط به منافع گروه‌های مختلف است.

اتحادیه اروپا اینترنت را به عنوان یک ابزار، به رسمیت شناخته است، برای نمونه در اتحادیه اروپا سندی به نام حکمرانی اینترنت وجود دارد که با این رویکرد به مساله پرداخته است. سه اصل در این سند ذکر شده است:

۱- ایجاد مردم سالاری آنلاین؛ به معنای بوجود آوردن فرآیندهای مشارکتی و زمینه‌های مشارکت شهروندان اتحادیه اروپا،

۲- امنیت برای همه،

۳- رعایت حقوق افراد؛ که این اصل را می‌توان پررنگ‌ترین نقطه تمایز بین رویکرد اتحادیه اروپا با دولت‌های چین و آمریکا دانست».

در ادامه دکتر بهزاد احمدی بحث را با بیان رقابت در فضای سایبری ادامه دادند. به گفته ایشان: «پیشینه رقابت اقتصادی میان چین و آمریکا از دیرباز وجود داشته است؛ اما هم اکنون این رقابت به فضای مجازی و فضای دیجیتال نیز تسری یافته است. اکنون این برداشت وجود دارد که هرکس کنترل سخت افزار و نرم افزار را در اختیار داشته باشد، می‌تواند تعیین کند چه نوآوری‌ها و چه مدل‌های تجاری باید رشد کنند و چه کسی باید به اطلاعات دسترسی داشته باشد و چه کسی باید کاربر نهایی باشد. اروپایی‌ها بعد از مدت‌ها سکوت و در سال ۲۰۱۸، وارد این رقابت شدند.

امروزه حکمرانی سایبری به چهار رویکرد تقسیم‌بندی می‌شود:

۱- اینترنت جهانی و باز؛ که آمریکا و اروپا و به طور کلی بلوک غرب در این دسته قرار دارند و از ویژگی‌های آنها می‌توان به پیروی از پروتکل‌های باز و کنترل غیرمتمرکز و داوطلبانه بودن همکاری‌های تمام بازیگران اشاره کرد. آنها از نظر حقوق بین‌الملل مدعی بودند قوانینی که وجود دارد به خصوص قوانین بشردوستانه مانند حقوق منازعه‌ها، حقوق استفاده از زور، حق دفاع از خود و اصل استقلال کفایت می‌کند و می‌توان بر این اساس سازمانی ایجاد کرد که بر بخش‌های مورد نظرشان در اینترنت نظارت کند. در این رویکرد، اتحادیه اروپا و آمریکا از سال ۲۰۱۸، در مسائلی همچون حفاظت از داده‌های شهروندان، حفاظت از اصل رقابت‌پذیری یا بازار واحد و تقویت غیرمستقیم و نرم موضع اروپا در جنگ تجاری با آمریکا و چین -در حوزه فناوری‌های نوظهور و راهبردی که مزیت رقابتی می‌دهند- دچار واگرایی شده‌اند.

۲- در دسته دوم، افرادی هستند که باور آنها این است دنیای مجازی مانند دنیای واقعی هست و داده باید بومی شود و از محیط خارج نشود و به تقریب به اقتدار کامل دولت باور دارند؛ که روسیه و چین از این دیدگاه پیروی می‌کنند.

۳- شرکت‌های فراملی و غول‌های فناوری مانند گوگل و مایکروسافت استانداردها و پروتکل‌های خود مثل پلتفرم‌هایی همچون واتس‌آپ و فیس‌بوک را معرفی می‌کنند.

۴- دسته چهارم شامل بازیگرانی می‌شود که بخشهایی از این سه رویکرد را پذیرفته‌اند. زمانی صحبت از این بود که استقلال حکمرانی سایبری خوب نیست و امروزه کسی بر درست بودن آن تردید ندارد. مساله اصلی حدود این استقلال است».

دکتر احمدی با اشاره به طرح قدرت هنجاری و تنظیم‌گری اروپا در حکمرانی سایبری افزودند: «اروپایی‌ها در این حوزه مقرراتی را با عنوان جی.دی.پی.آر^۱ تدوین کرده‌اند که با استناد به آن با حفظ حریم خصوصی و داده‌ها، شروع کردند و بر عناصری چون قوانین رقابت پذیری، وضع مالیات و سرانجام به امنیت سایبری و سپس دفاع سایبری تاکید کردند. رویکرد اروپا از سال ۲۰۱۸ به بعد در چهار حوزه با آمریکا تفاوت کرده است:

۱- بخش رقابت پذیری

۲- قدرت نوآوری

۳- حقوق شهروندی

۴- امنیت سایبری

در قالب قانون راهبرد بازار واحد اروپایی، می‌توان مسیر نظام حکمرانی سایبری اروپا را نشان داد:

۱- جی.دی.پی.آر که به حقوق افراد اشاره دارد و چالش اصلی برای اروپاییان در این بخش، ایجاد تناسب بین جابه‌جایی داده در صنعت و حریم خصوصی است.

۲- امنیت سایبری؛ که آژانس امنیت سایبری اروپا در این رابطه بازیگر اصلی است و بر دو محور پیش می‌رود: قانون امنیت سایبری اروپا^۲ و استراتژی امنیت سایبری اروپا^۳

۳- امنیت شبکه و اطلاعات

۴- قانون سایبر دیجیتال^۴ و قانون بازار دیجیتال^۵.

¹ GDPR ،General Data Protection Regulation

² EU cyber security act

³ EU cyber security Strategy

⁴ Digital Cyber Act

⁵ Digital Market Act

ایشان در ادامه به مقایسه ایران و اتحادیه اروپا پرداخته و گفتند: «قانونگذاری به روز» مهم‌ترین عامل تمایز است. چهار ویژگی اصلی این قانونگذاری عبارت است از:

۱- حق انتخاب بیشتر برای مردم

۲- تحمیل هزینه مالی کمتر به مردم

۳- تولید کمتر محتوای غیرقانونی

۴- حمایت بیشتری از حقوق اساسی مردم».

در ادامه نشست، آقای سهراب سعدالدین به طرح بحث در زمینه فهم ژئوپلیتیکی اروپا از فضای سایبری پرداختند: «فهمی که اتحادیه اروپا از مختصات سیاست جهانی امروز دارد، مبتنی بر بازگشت رقابت قدرت‌های بزرگ است و با این رویکرد، فهم اتحادیه اروپا از فضای سایبر، بر مبنای اعمال قدرت است و به آن همچون یک تهدید امنیتی و اقتصادی می‌نگرد. در اروپا سه فهم از ژئوپلیتیک سایبری وجود دارد:

۱- گسترش درگیری‌های ژئوپلیتیکی به فضای سایبر

۲- بحث کلاسیک ژئوپلیتیک سایبر، یا بحث بر سر زیرساخت‌ها. برای نمونه سرورها یا کابل‌های دریایی در کجا قرار گرفته‌اند، نقاط اتصال به چه شکل است و کدام کشورها بر آن تسلط دارند؟

۳- کنترل داده و الگوسازی؛ یک نبردی بر سر داده یا بیگ دیتا وجود دارد.

می توان از سه رویکرد اروپا در این رابطه نام برد:

۱- رویکرد تنظیم‌گری،

۲- رویکرد دفاعی مبتنی بر مهار غول‌های فناوری از جمله آمازون، گوگل

و اپل،

۳- در قالب انقلاب صنعتی چهارم، هوش مصنوعی و اینترنت اشیا،

اتحادیه، و رای قدرت تنظیم‌گر عمل می‌کند.

اتحادیه اروپا در تلاش است با جذب سرمایه‌گذاری و تشویق نوآوری،

قدرتی برای خود ایجاد کند. همینطور چالش‌های اتحادیه اروپا برای

دستیابی به این اهداف به شرح زیر است:

۱- ایجاد سازگاری بین آرای مختلفی که در حوزه سایبری وجود دارد؛

برای نمونه، کمیسیون جهت‌گیری اقتصادی دارد و دیوان دادگستری، بیشتر

متوجه حریم خصوصی است؛

۲- چگونه می‌توان بین حریم خصوصی و امنیت، حریم خصوصی و اقتصاد

و حریم خصوصی و سلامت توازن ایجاد کرد؛

۳- نحوه مواجهه اتحادیه اروپا با داده؛ در بین نگاه کاملاً باز و آزادانه آمریکا

و نگاه بسته و فیلترینگی چین، نگاه اتحادیه اروپا، نگاهی محافظتی است

اما گاهی به دلایل امنیتی و یا حتی اقتصادی این نگاه محافظتی به کنار

گذاشته می‌شود؛ بنابراین چالش دیگر اتحادیه اروپا این است که چگونه

بین حوزه منافع اقتصادی، منافع امنیتی و حریم شخصی افراد، توازن ایجاد

کند که در این زمینه برای نمونه می‌توان به موضوع هوآوی اشاره کرد.

در پایان حضاران به طرح پرسش‌ها و نقطه نظرهای خود پرداخته و سخنرانان نیز به آنها پاسخ دادند.

پایان

انجمن ایرانی مطالعات منطقه‌ای

آدرس: تهران، خیابان انقلاب، دانشکده

حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.

تلفن: ۰۲۱۶۶۴۱۹۸۰۴

نمبر: ۰۲۱۶۶۹۵۳۹۹۶۰-۰۲۱۶۶۴۱۹۷۰۴

پست الکترونیک:

info@irsa.org.ir

تارنما:

irsa.org.ir

تهیه گزارش: علیرضا مرتضوی

Iranian Regional Studies Association

Address: Faculty of Law and
Political Science, University of
Tehran, Enghelab Ave, Tehran,
Iran.

Website: irsa.org.ir

Email: info@irsa.org.ir

Tel No: +982166419704